

Доктор філософії Сас С. П.

Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна)

ФІНАНСОВА ПОВЕДІНКА ТА ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

В умовах сьогодення все більш актуальним залишається вивчення і вдосконалення фінансової поведінки та підвищення фінансової грамотності населення. Ці дві речі є ключовими показниками забезпечення зростання фінансового добробуту громадян, їхньої соціальної відповідальності та якості життя, економічного і соціального рівня домогосподарств й країни в цілому. Фінансова поведінка населення має значний вплив на розвиток ринку фінансових послуг, а також на можливість належного й ефективного впровадження змін та ініціатив влади.

Важливим в час безперервних цифрових трансформацій в економіці, а також світової пандемії, війни в Україні громадяни зіштовхуються із новими викликами, які потребують вирішення, а отже певного рівня фінансової обізнаності та знань у сфері національної економіки, особистих фінансів. Якщо говорити про сутність поняття «фінансова грамотність», то це вміння, набір навичок правильно розпоряджатися, управляти власними фінансовими ресурсами для досягнення поставлених цілей, нарощення можливостей, підвищення добробуту.

На думку вітчизняних вчених, основними причинами низької фінансової грамотності населення є: необізнаність у фінансовій сфері; незнання принципів функціонування фінансових інституцій держави та їх переваг; недовіра до фінансових установ і фінансових організацій; невміння розподіляти доходи і витрати; страх відкрити власну справу [1].

Відповідно до методології Організації економічного співробітництва та розвитку загальний індекс фінансової грамотності України у 2021 році становив 12,3 бали. Останніми роками цей індекс в Україні демонструє позитивну динаміку. Порівнюючи з результатами дослідження 2018 року, усі компоненти Індексу покращилися в 2021 році і в результаті загальний бал зріс з 11,6 до 12,3 (або з 55% до 58% від максимального значення, що складає 21 бал) [2]. З огляду на тенденції, які спостерігалися, можна припустити, що така динаміка розвитку фінансової грамотності населення України могла би зберігатися і покращуватися якщо б не повномасштабне вторгнення країни-агресора у лютому 2022 року.

Таблиця 1

Індекс фінансової грамотності

	Індекс фінансової грамотності	Знання	Поведінка	Ставлення
Максимально можливе значення	21	7	9	5
Мінімальний цільовий рівень	14	5	6	3
Україна, 2018 рік	11,6	4,0	5,2	2,4
Україна, 2021 рік	12,3	4,3	5,5	2,5

Джерело: складено автором на основі [2].

Якщо аналізувати вплив війни на фінанси українців, спостерігається, що частка зайнятих становить на рівні 76%, зафіксоване зменшення особистого доходу. На тлі цього факту відбулося певне зростання відсотку тих, хто змушений економити на харчуванні, а також дещо зросла частка витрат опитаних на виплати за боргами та кредитами (до 8%). Водночас серед українців стало більше тих, хто користується кредитною та соціальною картками (54% і 17% відповідно). А інвестування як спосіб заощадження й накопичення коштів використовують 7% опитаних [3].

На нашу думку, ефективною і грамотною фінансовою поведінкою, що забезпечить економічну стабільність кожного вітчизняного домогосподарства в період воєнного стану, у часі післявоєнного відновлення чи будь-якого іншого нестабільного періоду може бути вчинення таких кроків:

1. Правильне зберігання наявних фінансових ресурсів, фактично заощаджень. В ситуації нестабільної політичної та економічної ситуації доцільним буде використовувати різні форми зберігання, а саме: банківська система (депозити, банківські картки) і що важливо це може бути не один банк; вклади у цінні папери чи нерухомість; купівля іноземної валюти та/або золота; готівка.

2. Формування плану доходів і витрат домогосподарства на певний період, зокрема на поточний місяць і рік. Необхідно здійснити оцінку перспектив подальших доходів членів домогосподарства, а також проаналізувати витратну частину щоб розуміти можливості майбутніх споживчих витрат, капіталовкладень та заощаджень. Здійснювати лише раціональні покупки і відмовитися від емоційних чи наслідкових. Важливо створити, так звану, фінансову подушку безпеки, яка в нестабільних умовах забезпечить домогосподарству стійкість і впевненість.

3. Вибір і використання диференційованих методів інвестування заощаджень, водночас критично оцінюючи очікувані результати та можливі ризики.

Вважаємо, для забезпечення домогосподарствами ефективного управління власними фінансовими ресурсами, прийняття ними обґрунтованих фінансових рішень, адаптації до економічних змін в державі, до умов конкурентного середовища та досягнення фінансової впевненості й стійкості в майбутньому важливим є підвищення рівня фінансової культури та грамотності населення.

Список використаних джерел:

1. Klochko A.M., Politova A.S., Khankevych A.M., Havrik R.O. Financial literacy as the basis of the culture of Ukraine's population. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. № 1 (32). P. 463-469.
2. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021. Звіт за результатами дослідження. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4.
3. Вплив війни на фінанси українців: результати нової хвилі опитування URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/27/704816/> (дата звернення 15.02.2024).

Д-р екон. наук Семенча І. Є., Гутирчик І. Ю.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

СИСТЕМА МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Тема оцінювання конкурентної позиції підприємства надзвичайно важлива в сучасних умовах глобалізації та посилення конкуренції на ринках. Підприємства, незалежно від галузі, повинні постійно вдосконалювати свої стратегії, адаптуватися до змін в економічному середовищі та ефективно конкурувати з іншими гравцями. Система методів оцінювання конкурентної позиції дозволяє об'єктивно визначити сильні та слабкі сторони підприємства порівняно з конкурентами, аналізувати ринкові тенденції, виявляти можливості для підвищення конкурентоспроможності та розробляти ефективні стратегії розвитку. Це допомагає підприємствам зберігати та зміцнювати свої позиції на ринку, забезпечуючи стабільність та успішну конкуренцію в умовах постійних змін. Отже, узагальнення відомостей про методи оцінювання конкурентної позиції є важливим завданням для дослідження.